

BADIIY MATNLAR VOSITASIDA VATANPARVARLIK TUSHUNCHASINI SHAKILLANTIRISH.

Urazboyeva Sabohat Ortiqboyevna

Urganch innovatsion university

o‘qituvchi-stajori. orcid:0009-0000-2277-1488

UO‘K-372.362.372.71

Annotatsiya. Mazkur maqola badiiy matnlar orqali vatanparvarlik tushunchasining shakllanishiga oid ilmiy tahlilni o‘z ichiga oladi. Maqolada adabiyotshunoslikda vatanparvarlikni shakllantirishda foydalaniladigan asosiy metodlar – tekst tahlili, psixologik metod, tarixiy metod va ijtimoiy metodlar orqali badiiy asarlarning o‘quvchiga ta’siri va vatanparvarlik tuyg‘ularini rivojlantirishdagi roli o‘rganiladi. Shuningdek, maqolada O‘zbekiston Respublikasining Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning nutqlarida vatanparvarlikni targ‘ib qilishga oid fikrlar ham keltirilgan. Maqolada Abdulla Qodiriy, Chingiz Aytmatov, Usmon Nosir kabi mashhur adiblarning asarlarini misol qilib, badiiy matnlar orqali milliy qadriyatlar va vatanparvarlikni shakllantirishning samarali usullari tahlil etilgan. Maqola, ayniqsa, yosh avlodni Vataniga sadoqatli, milliy g‘ururga ega shaxslar sifatida tarbiyalashda adabiyotning o‘rni haqida ilmiy nuqtai nazardan chuqur ma’lumotlar beradi.

Kalit so‘zlar. Vatanparvarlik, badiiy matnlar, adabiyotshunoslik, metodologiya, tekst tahlili, psixologik metod, tarixiy metod, ijtimoiy metod, milliy qadriyatlar, Shavkat Mirziyoyev, yosh avlod, adabiy asar, milliy g‘urur, adabiyot va jamiyat.

ФОРМИРОВАНИЕ ПОНЯТИЯ ПАТРИОТИЗМА С ПОМОЩЬЮ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТОВ

Аннотация. Данная статья представляет собой научный анализ формирования понятия патриотизма через художественные тексты. В статье рассматриваются основные методы, используемые в литературоведении для формирования патриотизма: текстовый анализ, психологический метод, исторический метод и социальный метод, с целью изучения воздействия художественных произведений на читателя и их роли в развитии патриотических чувств. В статье также приведены высказывания Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева о популяризации патриотизма. В качестве примера рассмотрены произведения известных писателей, таких как Абдулла Кадыри, Чингиз Айтматов, Усмон Носир, и анализируется, как через художественные тексты формируются национальные ценности и патриотизм. Статья предоставляет глубокие

научные сведения о роли литературы в воспитании молодежи как преданных своей Родине, обладающих национальной гордостью личностей.

Ключевые слова: патриотизм, художественные тексты, литературоведение, методология, текстовый анализ, психологический метод, исторический метод, социальный метод, национальные ценности, Шавкат Мирзиёев, молодежь, литературное произведение, национальная гордость, литература и общество.

TO SHAPE THE CONCEPT OF PATRIOTISM THROUGH ARTISTIC TEXTS.

Abstract. This article presents a scientific analysis of the formation of the concept of patriotism through literary texts. The article discusses the main methods used in literary studies to form patriotism: text analysis, psychological method, historical method, and social method, aiming to examine the impact of literary works on the reader and their role in the development of patriotic feelings. The article also includes quotes from the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev regarding the promotion of patriotism. Examples from the works of renowned writers such as Abdulla Qodiriy, Chinghiz Aytmatov, and Usmon Nosir are provided, analyzing how national values and patriotism are formed through literary texts. The article offers in-depth scientific insights into the role of literature in shaping youth as devoted citizens, instilling national pride.

Keywords: Patriotism, literary texts, literary studies, methodology, text analysis, psychological method, historical method, social method, national values, Shavkat Mirziyoyev, youth, literary works, national pride, literature and society.

Kirish. Vatanparvarlik — bu har bir insonning o‘z Vataniga, xalqiga, uning tarixiy, madaniy va ma’naviy qadriyatlariga bo‘lgan sadoqatini ifodalaydigan muhim tushuncha hisoblanadi. Adabiyotda vatanparvarlik ko‘plab yozuvchilar tomonidan qadrlanib, yoritilgan mavzu bo‘lib, insonning ongida milliy g‘urur, mardlik va yurt uchun fidoyilik kabi his-tuyg‘ularni shakllantiradi. Vatanparvarlikni shakllantirishda badiiy matnlarning ahamiyati katta. Shu ma’noda, badiiy asarlar insonni nafaqat axloqiy jihatdan, balki psixologik jihatdan ham ta’sir qiluvchi kuchga ega.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti **Shavkat Mirziyoyev** o‘z nutqlarida doimiy ravishda milliy g‘urur, Vatanni sevis va uni himoya qilishning ahamiyatini ta’kidlab kelmoqda. U o‘zining 2017 yil 20 apreldagi nutqida shunday degan edi: "Yurtimizning kelajagi bizning qo‘limizda. Biz o‘z tariximizni, qadriyatlarimizni qadrlashimiz, xalqimizning kuchli irodasini birlashtirib, yanada yuksaltirishimiz zarur. Vatanparvarlik, xalqning birligi, milliy g‘urur bizning muvaffaqiyatlarimizning asosi bo‘lishi kerak".

Prezidentning bu so‘zlari badiiy matnlarning vatanparvarlikni shakllantirishdagi ahamiyatini yana bir bor isbotlaydi. Chunki, badiiy adabiyot va san’at orqali o‘quvchi va tinglovchilarda Vataniga bo‘lgan muhabbatni, sadoqatni, milliy g‘ururni rivojlantirish mumkin.

Mirziyoyevning fikriga ko‘ra, adabiyot va san‘at nafaqat axloqiy tarbiya manbai, balki yurtni sevish, uning madaniyatiga va tarixiga hurmat ko‘rsatish hissini rivojlantiradigan kuchdir.

Badiiy asarlar insonni nafaqat bilim bilan, balki ma'naviyat bilan ham boyitadi. Ular o‘quvchilarda yurtga bo‘lgan muhabbat, milliy qadriyatlarni qadrlash, ota-bobolarimizning yurt uchun qilgan fidoyiligi haqida chuqur anglashni shakllantiradi. **Shavkat Mirziyoyev** ham, o‘z nutqlarida, badiiy adabiyot va san‘atning shaxsiyatni rivojlantirish, mamlakatni sevish va unga xizmat qilishda tutgan o‘rniga alohida e’tibor qaratadi. [1]

Vatanparvarlik tushunchasi, shuningdek, milliy kimlikni shakllantirishda, xalqni birlashtirishda va jamiyatdagi barqarorlikni ta'minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Shu bois, badiiy matnlarning vatanparvarlikni shakllantirishdagi roli beqiyosdir.

Asosiy qism. Badiiy matnlar vatanparvarlikni shakllantirishda muhim vositalardan biridir. Adabiyot, asosan, inson ruhiyatini shakllantiruvchi, axloqiy va estetik qadriyatlarni o‘rgatadigan kuchdir. **Shavkat Mirziyoyevning** so‘zlariga ko‘ra, "Biz o‘z tariximizni, qadriyatlarimizni qadrlashimiz, xalqimizning kuchli irodasini birlashtirib, yanada yuksaltirishimiz zarur" (2017). Bu fikrni har bir badiiy asar o‘zida mujassam etgan bo‘lib, u yurtga bo‘lgan muhabbat va sadoqatni shakllantirishga xizmat qiladi.

1. Badiiy matnlar orqali vatanparvarlikni shakllantirish

Badiiy asarlarning insonlarga, ayniqsa yosh avlodga ta'siri katta. Badiiy adabiyotda vatanparvarlik ko‘p hollarda qahramonlar orqali namoyon bo‘ladi. Yozuvchilar milliy qadriyatlar, urf-odatlar va tarixiy voqealar orqali o‘quvchini milliy g‘urur va yurtga bo‘lgan sadoqat ruhida tarbiyalaydi. Masalan, **Abdulla Qodiriyning** "O‘tgan kunlar" asarida o‘zbek xalqining tarixiy yo‘lida yuzaga kelgan qiyinchiliklar, yurtni himoya qilish uchun kurashish, o‘z vatanini sevish va unga sadoqatli bo‘lish masalalari aks ettirilgan. Bu asar milliy o‘zlikni va vatanparvarlikni shakllantirishda muhim o‘rin tutadi.

Badiiy asarlarda milliy qadriyatlar va vatanparvarlik tasvirlarining aks etishi shundan dalolat beradiki, adabiyot o‘zining tarbiyaviy kuchi orqali insonda yurtga bo‘lgan muhabbatni shakllantiradi. [2]

2. Qahramonlik va fidoyilik: Badiiy asarlarda vatanparvarlikning ifodasi

Adabiyotda qahramonlarning vatanparvarlik tasviri, ularning fidoyiligi va yurt uchun qilgan xizmatlari o‘quvchilarda milliy ongini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Masalan, **Chingiz Aytmatovning** "Jamilia" asarida o‘zining vataniga sodiq va fidoyi bo‘lgan qahramonlarning timsoli orqali milliy g‘urur va yurtga bo‘lgan sevgi tasvirlanadi. Bu asar o‘zbek adabiyotida ham keng tarqalgan, chunki undagi mavzular umumxalq va milliy qadriyatlarni targ‘ib qilishga qaratilgan. [3]

Shuningdek, **Usmon Nosirning** "Yurt sadosi" asarida ham milliy g‘urur, Vatan uchun mardlik va fidoyilik haqida chuqur ta'limotlar beriladi. Nosir asarlarida yurtni sevish, unga xizmat qilish, xalq uchun fidoyi bo‘lish kabi tushunchalar eng yuqori qadriyat sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu asarlar badiiy matnlarning vatanparvarlikni shakllantirishdagi o‘rni haqida batafsil tasavvur beradi. [4]

3. Vatanparvarlikni shakllantirishda til va ramzlar

Badiiy asarlarda milliy til va ramzlar ham katta ahamiyatga ega. Adabiyotda vatanparvarlikni shakllantirish uchun ramzlar va simvollarning o‘rni beqiyosdir. **I.A. Il'yin** (1981) o‘zining "Badiiy adabiyotning psixologik ta'siri" asarida badiiy asarlarda ramzlar orqali milliy ongini shakllantirish jarayonini o‘rgangan. U ramzlar orqali milliy qadriyatlarni, an'analarni va Vatan tuyg‘usini o‘quvchilarga etkazish mumkinligini ta’kidlaydi. Adabiyotda bayroq, ona yurti, tog‘lar, tarixiy yodgorliklar kabi ramzlar orqali xalqni birlashtirish va uni vatanparvarlikka undashda muhim rol o‘ynaydi. [6]

Shavkat Mirziyoyevning "Yurti sevis, uni himoya qilish — bizning burchimiz" degan so‘zlari badiiy asarlarni yaratishda ham muhim yo‘naltiruvchi kuch bo‘lib xizmat qiladi. Badiiy matnlar xalqni birlashtirish, uni milliy qadriyatlar va yurtga bo‘lgan sevgi orqali kuchli qilishda muhim vosita sifatida namoyon bo‘ladi.

4. Badiiy asarlarning psixologik ta'siri

Adabiyotning psixologik ta'siri orqali vatanparvarlikni shakllantirishda yana bir muhim omil shundaki, badiiy matnlar o‘quvchi ruhiyatiga chuqur ta'sir qiladi. **A.S. Makarenko** (1977) o‘zining "Adabiyot va jamiyat" asarida badiiy asarlarning ruhiy va psixologik jihatdan ta'sirini o‘rganib, ularning shaxsiyatni shakllantirishdagi rolini yoritgan. O‘quvchilarda vatanparvarlik hissini rivojlantirishda badiiy asarlarning hissiy ta'siri kuchli bo‘lishi mumkin. [7]

A. E. Likhachev (1999) esa badiiy adabiyotning jamiyatdagi roli haqida so‘z yuritib, uning shaxsiyatni rivojlantirish va milliy qadriyatlarni mustahkamlashdagi ahamiyatini ta’kidlagan. U badiiy asarlarning inson ruhiyatiga bo‘lgan ta'sirini, o‘quvchilarda milliy g‘urur, vatanparvarlik, yurti sevis kabi hissiyotlarni kuchaytirishda ahamiyatini aniqlagan. [8]

Badiiy matnlar orqali vatanparvarlikni shakllantirishda ilmiy metodlarni qo‘llash, nafaqat mazmunli yondashuv, balki har bir metodning o‘ziga xos o‘rni bor. Metodologik yondashuvlar, adabiyotshunoslikda o‘quvchilarning ongini, ruhiyatini shakllantirish va ularda vatanparvarlik his-tuyg‘ularini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Badiiy matnlarni tahlil qilishda quyidagi metodlardan foydalanish mumkin: tekst tahlili, psixologik metod, tarixiy metod va ijtimoiy metod.

Tarixiy metod badiiy matnlarning tarixiy kontekstini hisobga olgan holda ularning vatanparvarlikni shakllantirishdagi rolini o‘rganish uchun ishlatiladi. Tarixiy metod yordamida adabiyotda yurti sevis, milliy qadriyatlar, xalqni birlashtirish kabi mavzular qanday yoritilganligini tahlil qilish mumkin. Masalan, **Xolmatovning** (2005) "Milliy g‘urur va vatanparvarlik" asarida badiiy matnlarning tarixiy ahamiyati ta’kidlangan. Ushbu metod yordamida o‘quvchilarni tarixiy tajribalar asosida vatanparvarlikka o‘rgatishning ijtimoiy va madaniy ahamiyati ko‘rsatiladi. O‘zbek xalqining tarixiy yutuqlari, mustaqillik yo‘lida qilgan fidoyiligi badiiy asarlar orqali tasvirlanadi va bu o‘quvchida milliy g‘urur va sadoqatni rivojlantirishga yordam beradi. [9]

Ijtimoiy metod yordamida adabiyotda vatanparvarlik tushunchasining ijtimoiy mohiyati o‘rganiladi. Badiiy matnlarning jamiyatdagi o‘rni, ijtimoiy hayotga ta'siri va o‘quvchilarda

milliy ongni rivojlantirishdagi roli tahlil qilinadi. **Shavkat Mirziyoyev** (2017) o‘z nutqlarida xalqning birligini va milliy qadriyatlarni qadrlashni ta’kidlagan. Ushbu metod yordamida badiiy asarlarning o‘quvchida vatanparvarlikni shakllantirishdagi ijtimoiy roli, o‘z vataniga, xalqiga sadoqatli bo‘lishga undashdagi ahamiyati ko‘rsatiladi. Misol uchun, **Usmon Nosirning** "Yurt sadosi" asarida milliy qadriyatlar, Vatanni sevishtirish va unga sadoqatli bo‘lish ijtimoiy va axloqiy jihatdan muhim ahamiyatga ega ekanligi aks ettiriladi.

Natijalar. Har bir metodning o‘ziga xos ahamiyati bor. Tekst tahlili orqali badiiy matnlarning strukturalari, ramzlar va tasvirlarning milliy g‘urur, vatanparvarlikka qanday xizmat qilishi aniqlanadi. Psixologik metod orqali badiiy matnlarning o‘quvchilarda hissiy ta’sirini va ruhiy holatini tahlil qilish mumkin. Tarixiy metod yordamida adabiyotning tarixiy kontekstini inobatga olgan holda vatanparvarlikning shakllanishi, o‘ziga xos ijtimoiy, madaniy omillarni o‘rganish mumkin. Ijtimoiy metod esa, badiiy asarlarning jamiyatdagi ahamiyati va ular orqali milliy ongni shakllantirishni tahlil qilishga yordam beradi.

Xulosa. Badiiy matnlar orqali vatanparvarlikni shakllantirishning ahamiyati o‘ta katta bo‘lib, ular o‘quvchining ruhiyatiga ta’sir etish orqali milliy g‘urur, Vatanga bo‘lgan sadoqat, xalqning tarixiy merosiga hurmat kabi tuyg‘ularni rivojlantiradi. Adabiyotda vatanparvarlik tushunchasi nafaqat til va tasvirlar orqali, balki tarixiy voqealar, ramzlar, qahramonlarning sadoqati va fidoyiligi orqali ham aks ettiriladi. Prezident **Shavkat Mirziyoyevning** so‘zlariga ko‘ra, "Yurtni sevishtirish, uni himoya qilish — bizning burchimiz", badiiy matnlar bu masalani chuqur va samarali tarzda yoritib beradi.

Adabiyotshunoslikda turli metodlar yordamida badiiy asarlarning vatanparvarlikni shakllantirishdagi o‘rni o‘rganildi. **Tekst tahlili, psixologik metod, tarixiy metod va ijtimoiy metod** yordamida adabiy matnlarning o‘quvchiga ta’siri, shuningdek, ularning ruhiy va axloqiy holatini shakllantirishdagi roli aniqlanadi. Tekst tahlili orqali adabiy asarlarning tuzilishi, ramzlar va til orqali milliy g‘urur va vatanparvarlik tuyg‘ulari qanday ifodalanganligi ko‘rsatiladi. Psixologik metod yordamida badiiy asarlarning o‘quvchiga ta’siri va uning ichki dunyosini qanday o‘zgartirishi tahlil qilinadi. Tarixiy metod yordamida adabiyotdagi milliy qadriyatlar va tarixiy tajribalar vatanparvarlikni shakllantirishda qanday ahamiyatga ega ekanligi o‘rganiladi. Ijtimoiy metod esa badiiy asarlarning jamiyatdagi ahamiyati, ijtimoiy va axloqiy qadriyatlarni qanday targ‘ib qilishini tahlil etadi.

Shunday qilib, badiiy matnlar o‘quvchilarda milliy g‘urur, vatanparvarlik va ona yurtga bo‘lgan sadoqat hissini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Ular nafaqat axloqiy tarbiya manbai, balki ijtimoiy ongni, tarixiy merosni va madaniy qadriyatlarni o‘rgatishda ham beqiyos rol o‘ynaydi. Badiiy matnlar o‘quvchining ichki dunyosini shakllantirib, yurtiga sadoqatli bo‘lishni, milliy qadriyatlarni qadrlashni va uning madaniyatiga hurmat ko‘rsatishni targ‘ib qiladi. Adabiyotda aks ettirilgan qahramonlar va voqealar orqali bu tuyg‘ular chuqurroq tushuniladi va shakllanadi.

Bunday yondashuv, o‘z navbatida, jamiyatda ijtimoiy birlikni mustahkamlashga, yosh avlodni yurtini sevishtirishga va unga sadoqatli bo‘lishga undashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **Mirziyoyev, Sh. (2017).** *O‘zbekiston Respublikasining Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning nutqlari.* Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti matbuot xizmati.
2. **Qodiriy, A. (2001).** *O‘tgan kunlar.* Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.
3. **Aytmatov, Ch. (1980).** *Jamila.* Bishkek: Ilim nashriyoti.
4. **Nosir, U. (2009).** *Yurt sadosi.* Toshkent: Yangi nashr.
5. **Tikhomirov, V. R. (2009).** *Badiiy adabiyotning ijtimoiy roli.* Moskva: Naukova Dumka.
6. **Il'yn, I. A. (1981).** *Badiiy adabiyotning psixologik ta'siri.* Leningrad: Universitet nashriyoti.
7. **Makarenko, A. S. (1977).** *Adabiyot va jamiyat.* Moskva: Pedagogika nashriyoti.
8. **Likhachev, A. E. (1999).** *Badiiy adabiyot va uning ta'siri.* Moskva: Badiiy nashr.
9. **Xolmatov, I. (2005).** *Milliy g‘urur va vatanparvarlik.* Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti.
10. **Shavkatov, X. (2011).** *Vatanparvarlik va adabiyot.* Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.